

STARTNOTA
Transitieprioriteit Circulaire
Economie

‘VLAANDEREN CIRCULAIR’

EEN STUWENDE KRACHT NAAR EEN
CIRCULAIRE ECONOMIE IN VLAANDEREN

Inhoud

1	Inleidende schets	3
1.1	Vanuit welke bekommernis en overtuiging zetten we in op een circulaire economie voor Vlaanderen?	3
1.2	Historiek: drie belangrijke denkomslagen	4
1.3	Verder timmeren aan de weg naar een circulaire economie: naar een verdere verbreding én meer slagkracht	8
2	Strategie & positionering	9
2.1	Visie – In 2050 is Vlaanderen circulair	9
2.2	Missie - Stuwende kracht naar een circulaire economie	10
2.3	Kernwaarden	10
3	Governance	12
3.1	Politieke aansturing	13
3.2	Publiek-private stuurgroep	13
3.3	De OVAM, als motor van de transitie	14
3.4	Transitiemanager	15
3.5	Delivery unit of operationeel team	16
3.6	Transitieruimte	16
3.7	Projectgroepen	16
3.8	Overheidsbrede afstemming en het transitieplatform	17
4	Aanpak: rollend werkprogramma	18
4.1	Vraag-gedreven	18
4.2	Aanbod-gestuurd	18
5	Kernactiviteiten	20
5.1	NETWERK – ‘We connect and co-create’	20
5.2	LABO – ‘We make it happen’	21
5.3	KENNIS – ‘We share our knowlegde’	23
5.4	BELEID – ‘We support’	26
5.5	INNOVATIE – ‘We enable’	26
5.6	VERANKEREN - ‘We make it grow’	28
6	Merkvertaling en communicatie-strategie	30
6.1	Merkpiramide	30
6.2	Merkvertaling: naam en logo	30

1 Inleidende schets

1.1 Vanuit welke bekommernis en overtuiging zetten we in op een circulaire economie voor Vlaanderen?

Op 25 maart 2016 keurde de Vlaamse Regering de transversale beleidsnota 'Visie 2050, een langetermijnstrategie voor Vlaanderen' goed. De Vlaamse regering zet hiermee volop in op haar toekomstvisie en toont het Vlaanderen dat ze wenst in 2050: een sociaal, open, veerkrachtig en internationaal Vlaanderen dat welvaart en welzijn creëert op een slimme, innovatieve en duurzame manier, en waarin iedereen meetelt.

Om dit te doen slagen bepaalde de Vlaamse Regering **zeven transitieprioriteiten**. Daar wil ze de komende jaren aan werken, over de grenzen van de beleidsdomeinen heen en samen met diverse partners uit de samenleving. '**De transitie naar de circulaire economie doorzetten**' (verder: transitie circulaire economie) is een van de zeven transitiethema's¹.

Een circulaire economie moet daarbij begrepen worden als een economisch systeem dat bedoeld is om herbruikbaarheid van producten en grondstoffen te maximaliseren en waardevernietiging te minimaliseren. Anders dan in het huidige lineaire systeem, waarin grondstoffen worden omgezet in producten die aan het einde van hun levensduur worden vernietigd.

De aandacht voor en het belang van een circulaire economie vindt ook **Europese weerklank**. In december 2015 lanceerde de Europese Commissie haar pakket Circulaire Economie. Dit pakket bestaat uit een actieplan 'Maak de cirkel rond' en een voorstel voor de herziening van zes afvalrichtlijnen^{2 3}.

Waarom de transitie naar een circulaire economie doorzetten?

De wereldbevolking stijgt tot 9,7 miljard tegen 2050. Het goede nieuws is dat we er dankzij de wetenschap en technologie gemiddeld als mensheid op vooruit gaan. Die evolutie zien we vooral in de zogenaamde grote groeilanden (China, India...). Meer mensen in de wereld die meer kunnen consumeren, meer bedrijven die zullen produceren: dat zorgt voor een gemiddeld hogere welvaart, maar het zorgt tegelijk voor een sterk **verhoogde druk op de grondstoffen en het klimaat**. We hebben maar één aarde en de snelheid waarmee we onze natuurlijke hulpbronnen verbruiken, is niet langer houdbaar.

De klimaatuitdaging wordt daarbij vaak herleid tot een energieprobleem. Het beheersen van de energievraag en het 'vergroenen' van de energieopwekking zijn dan de oplossingen. Vandaag weten we dat **de hoge energievraag voor een groot deel verscholen zit in de manier waarop we met materialen omspringen**. Eerste verkennende berekeningen op basis van gegevens uit de energiebalans Vlaanderen⁴ voor 2014 tonen aan dat ruim 2/3 van het bruto binnenlands energieverbruik in Vlaanderen toegekend kan worden aan materiaalgerelateerde activiteiten.

¹ <http://www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/visie-2050-een-langetermijnstrategie-voor-vlaanderen>

² <http://www.plan-c.eu/nl/infografieken/infografieken-europees-actieplan-circulaire-economie>

³ http://ec.europa.eu/environment/circular-economy/index_en.htm

⁴ VITO (2015), Energiebalans Vlaanderen 1990-2014, Referentietaak i.o.v. de Vlaamse Regering.

Dit vraagt een **transitie naar een koolstofarme economie** tegen de klimaatverandering én het vraagt een transitie naar een circulaire economie, waarbij grondstoffen niet telkens opnieuw uit de aarde moeten worden gehaald, maar maximaal in de economie blijven. Dit doen we via een efficiënt en slim materialengebruik met de voorkeur voor bio-gebaseerde, hernieuwbare en herbruikbare grondstoffen, door het sluiten van materialenkringlopen en het toepassen van nieuwe business modellen zoals bijvoorbeeld product-dienstcombinaties of de deeleconomie. Circulaire economie gaat dan ook over **meer dan alleen maar recycleren**. Het gaat ook over het fundamenteel herdenken van producten en de systemen waarin die worden toegepast: slim design, levensloopverlenging, herbruikbaarheid, demonteerbaarheid voor herstel en vervanging, het invoeren van product-dienstcombinaties, het ondersteunen van andere consumptiemodellen gebaseerd op gedeeld gebruik,... Het vraagt internationale afspraken, lokale toepassingen en co-creatie tussen diverse actoren in de maatschappij.

Vlaanderen beschikt amper over eigen grondstoffen en is hierdoor sterk afhankelijk van de invoer van grondstoffen, die op termijn zeldzamer en duurder zullen worden. De transitie naar een circulaire economie doorzetten is belangrijk voor het milieu, voor onze aarde, maar zal eveneens **het verschil maken op onze handelsbalans**.

Twee recente studies schatten de mogelijke economische baten van de circulaire economie in. De studie van de Ellen MacArthur Foundation (EMF) van 2012 richt zich op Europa met een tijdshorizon van 2025, terwijl de studie van TNO van 2013 zich op Nederland richt met 2020 als tijdshorizon. Met behulp van Vlaamse Input-Output tabellen zijn de methodologieën van beide studies verder toegepast op Vlaanderen. Gezien de invloedrijke aannames van beide studies overgenomen zijn zonder aanpassingen, moeten de resultaten met de nodige voorzichtigheid bekeken worden.

De berekeningen op basis van de studie van EMF (2012) geven aan dat **Vlaanderen in een transitiescenario 3,4 miljard euro zou kunnen besparen aan materiaalkosten door de overgang naar de circulaire economie te ondersteunen**. Dat is 2 % van het Vlaams BBP. In een meer ambitieus scenario met abrupte wijzigingen zouden de besparingen zelfs 6,1 miljard euro kunnen bedragen wat overeenkomt met 3,5 % van het Vlaams BBP.

Volgens de berekeningen op basis van de studie van TNO kan de circulaire economie **2,3 miljard euro toegevoegde waarde** voor Vlaanderen genereren. Daarbij zouden er **27.000 nieuwe jobs** gecreëerd worden wat overeenkomt met 1 % van de werkgelegenheid in Vlaanderen. Deze cijfers moeten niet als exacte voorspellingen geïnterpreteerd worden, maar kunnen wel dienen om het belang van vernieuwende concepten en beleidskeuzes te onderstrepen⁵.

Duurzame systeemveranderingen rond het Vlaams energie- en grondstoffengebruik zijn dan ook een must voor het behoud van een sterke economie en de welvaart voor onze regio.

1.2 *Historiek: drie belangrijke denkomslagen*

2006 - Afval bestaat niet

In 2006 werd op initiatief van de OVAM een **kleine groep geëngageerde personen** samengebracht rond de urgentie om ons materialenbeheer te verduurzamen.

⁵ Dubois, M., Christis, M. (2014) Verkennende analyse van het economisch belang van afvalbeheer, recyclage en de circulaire economie in Vlaanderen, Steunpunt Duurzaam Materialenbeheer, Leuven.

Deze groep vormde van 2006 tot 2012 in de schoot van de OVAM een denktank en informeel netwerk: Plan C, het Vlaams Transitienetwerk voor Duurzaam Materialenbeheer. Het werk van deze groep heeft in grote mate bijgedragen aan een **eerste belangrijke denkomslag** bij een veel bredere groep van betrokkenen, namelijk van het denken rond het beperken van afval naar het denken rond het slimmer omgaan met materialen, inclusief het anders produceren en consumeren.

Deze eerste denkomslag leidde mee tot een aantal belangrijke beleidsinitiatieven.

Zo plaatste Vlaanderen in 2010, tijdens het Belgische voorzitterschap van de Europese Unie, **duurzaam materialenbeheer op de Europese politieke agenda**. 'Resource efficiency' werd vervolgens één van de vlaggenschipinitiatieven binnen de EU 2020-strategie. Medio 2011 benoemde de Vlaamse Regering in het kader van Vlaanderen in Actie 'duurzaam materialenbeheer' als één van de **13 grote maatschappelijke uitdagingen voor Vlaanderen** waarbij de OVAM werd aangeduid als architect om het transitieproject verder uit te tekenen. Een nieuw materialendecreet, ter vervanging van het afvalstoffendecreet, legde daarbij de basis voor een systemische aanpak. Een aanpak die niet enkel meer naar de afvalfase kijkt, maar de ganse materiaalkringloop in beeld brengt.

Met betrekking tot Plan C's taken, positionering en financiering werd rond die periode de beslissing genomen dat dit informele netwerk nood had aan meer beslissingsnelheid en flexibiliteit. Dit om zowel stappen op korte termijn te kunnen zetten als om beoogde veranderingsprocessen op langere termijn te kunnen voortzetten. Om de vooropgestelde missie, visie en doelen van **Plan C** te realiseren, ging de organisatie **zelfstandig verder** onder de **rechtsvorm van een vzw**. De vzw Plan C werd opgericht op 28 maart 2012.

Nadat op de eerste Ronde Tafel Duurzaam Materialenbeheer van 6 juni 2011 33 organisaties uit de overheid, de industrie, kennisinstellingen, universiteiten en het maatschappelijke middenveld het engagement aangingen om tot gemeenschappelijke actie te komen, werd dit op de daaropvolgende Ronde Tafel Duurzaam Materialenbeheer op 6 juni 2012 geconcretiseerd in **een gezamenlijk publiek-privaat actieplan: Agenda2020**.

Het verzelfstandigde Plan C, het onderzoeksteunpunt voor duurzaam materialenbeheer (SuMMA) en Agenda2020 werden vervolgens als drie complementaire pijlers samengebracht onder de koepel van het **Vlaams Materialenprogramma**:

1. Agenda2020 zette in op concrete, ambitieuze multistakeholderprojecten;
2. SuMMA bouwde een ruime expertise op en deed beleidsrelevant onderzoek rond duurzaam materialenbeheer;
3. Plan C was de pijler die als lerend netwerk zorgde voor visieontwikkeling en het opzetten van innovatieve experimenten.

2013 - Een nieuw discours, de circulaire economie, veroverd de wereld

De brede weerklank van het discours van de circulaire economie blijkt de start van een **tweede belangrijke denkomslag**.

In 2013 lanceerde de **Ellen MacArthur Foundation** het baanbrekend rapport 'Towards the circular economy, an economic and business rationale for an accelerated transition'. Ze slaagde er met dit rapport in om **internationaal** het concept van de **circulaire economie op de kaart** te zetten. De Ellen MacArthur Foundation zette daarbij de circulaire economie voorop als coherent en valabel kader om bestaande consumptie- en productiesystemen te gaan herdenken en als een opportuniteit om vanuit innovatie en creativiteit toe te werken naar een positieve, herstellende economie (zie figuur 1).

OUTLINE OF A CIRCULAR ECONOMY

PRINCIPLE

1

Preserve and enhance natural capital by controlling finite stocks and balancing renewable resource flows
ReSOLVE levers: regenerate, virtualise, exchange

Regenerate Substitute materials Virtualise Restore

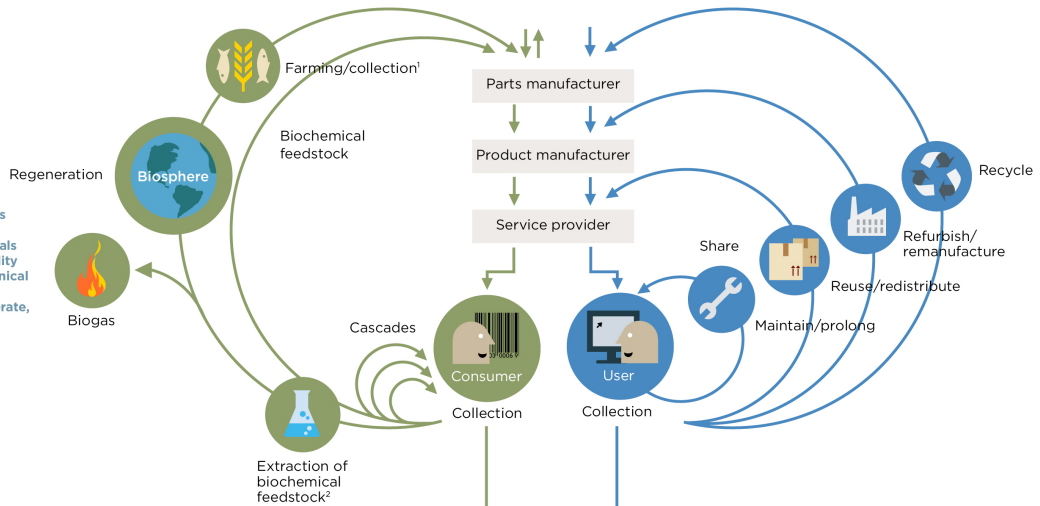
Renewables flow management

Stock management

PRINCIPLE

2

Optimise resource yields by circulating products, components and materials in use at the highest utility at all times in both technical and biological cycles
ReSOLVE levers: regenerate, share, optimise, loop

PRINCIPLE

3

Foster system effectiveness by revealing and designing out negative externalities
All ReSOLVE levers

Minimise systematic leakage and negative externalities

1. Hunting and fishing
2. Can take both post-harvest and post-consumer waste as an input
Source: Ellen MacArthur Foundation, SUN, and McKinsey Center for Business and Environment; Drawing from Braungart & McDonough, Cradle to Cradle (C2C).

Figuur 1. Invulling van het begrip circulaire economie volgens de Ellen MacArthur Foundation

Ook in Vlaanderen wordt het begrip vrij snel opgepikt en gekoppeld aan het werk binnen het Vlaams Materialenprogramma. Zo is een van de eerste concrete vermeldingen van het concept terug te vinden in het e-boek **‘Product ⇔ Dienst, nieuwe businessmodellen in de circulaire economie’** dat vanuit Plan C samen met haar community gelanceerd werd in februari 2014.

Alhoewel het begrip circulaire economie focust op het sluiten van kringlopen en daarom in essentie niet verschilt van het op dat moment reeds gehanteerde begrip kringlooeconomie, blijkt het **discours van de circulaire economie beter, sneller en meer wijdverbreid aan te slaan**. Niet in het minst omdat, alleen al in de terminologie, het begrip circulaire economie weerspiegelt dat het zowel gaat over duurzaamheid als de creatie en captatie van **waarde**. Innovatieve duurzame **bedrijfsmodellen** staan centraal in dat discours.

De overgang naar een meer circulair werkende economie vereist **aanpassingen in de hele waardeketen**:

1. productontwerp dat gericht is op herstelmogelijkheid en een lange levensduur;
2. nieuwe bedrijfs- en marktmodellen;
3. nieuwe manieren waarop ‘afval’ wordt omgezet tot grondstof;
4. nieuwe vormen van consumentengedrag.

Dit vereist een **volledige systemische verandering**, met innovatie die zich niet beperkt tot technologie maar die ook betrekking heeft op bedrijfs- en maatschappij-organisatie, alternatieve financieringsmethoden en een **geïntegreerd beleid** dat vanuit alle domeinen eenzelfde doel steunt: het sluiten van technische en biologische materiaalkringlopen voor een maximale behoefte-invulling van een wereldwijd steeds groter wordende groep consumenten.

De vele realisaties en concrete projecten die in de periode 2012-2015 opgezet en uitgevoerd werden onder de koepel van het Vlaams Materialenprogramma⁶⁷⁸ moeten dan ook gezien worden als een eerste stap in de omslag naar een circulaire economie in Vlaanderen. Vanuit deze optiek kan **Vlaanderen** tot hier toe ook al een **erg mooi palmares** voorleggen. OVAM mocht begin 2016 nog de **Circular Awards**⁹ in ontvangst nemen voor het werk dat ze samen met alle stakeholders leverde met het Vlaams Materialenprogramma. Een grote verdienste zit in het innovatieve partnerschap tussen overheid, ondernemingswereld, onderzoek en middenveld. En in het omvattende programma dat sectoren overstijgt en de juiste cultuur voor de omslag naar de circulaire economie creëert.

2016 – Een verdere verbreding van de scope van de circulaire economie in Vlaanderen

Bij de invulling van het begrip circulaire economie lag in de periode 2012 tot 2015 in **eerste instantie** de focus op het sluiten van **materiaalkringlopen**. Dit komt onder meer tot uiting in de verschillende internationaal gehanteerde definities van het concept van de circulaire economie:

*'De circulaire economie is een economisch systeem dat bedoeld is om herbruikbaarheid van producten en grondstoffen te maximaliseren en waardevernietiging te minimaliseren. Anders dan in het huidige lineaire systeem, waarin grondstoffen worden omgezet in producten die aan het einde van hun levensduur worden vernietigd.'*¹⁰

*'A circular economy is one that is restorative and regenerative by design, and which aims to keep products, components and materials at their highest utility and value at all times, distinguishing between technical and biological cycles.'*¹¹

Ook met het Vlaams Materialenprogramma wordt in deze periode voor de invulling van het begrip in eerste instantie gefocust op het sluiten van materiaalkringlopen. Daarbij wordt de circulaire economie gedefinieerd als een strategie die de waarde van een product zo lang mogelijk behoudt en die afval minimaliseert. Na het einde van de levensduur van een product blijven de materialen waaruit het product is opgebouwd in de economie, en krijgen ze, eventueel na een behandeling, een nieuwe functie.

De Vlaamse Regering heeft er met haar langetermijnstrategie Visie 2050 nu expliciet voor gekozen om de scope en invulling van de circulaire economie **verder uit te breiden** en de deelthema's in de circulaire economie duidelijk te benoemen: **materialen, water, energie, ruimte en voeding**¹². Ook het streven naar een competitieve bio-economie die biomassa

6 www.vlaamsmaterialenprogramma.be

7 www.plan-c.eu

8 <https://steunpuntsumma.be>

9 <https://thecirculars.org/finalists>

10 Bron: MVO Nederland - <http://mvonederland.nl/circulaire-economie>

11 Bron: <https://www.ellenmacarthurfoundation.org/circular-economy>

12 In de circulaire economie gaan we efficiënter om met grondstoffen, materialen, energie, water, ruimte en voedsel door kringlopen slim te sluiten. Natuurlijke hulpbronnen worden zo veel mogelijk hergebruikt. (Visie 2050, p 75).

duurzaam produceert en biomassa(rest)stromen (her)gebruikt voor voeding, veevoeder, materialen, producten en energie komt expliciet aan bod.

Ook in het **Europese pakket** Circulaire Economie kan diezelfde trend naar verdere verbreding worden vastgesteld. Daar waar het Actieplan nog steeds uitgaat van het sluiten van materialenkringlopen als ruggengraat van de circulaire economie worden tegelijkertijd ook het hergebruik van **water** beklemtoond en de bijdrage van de **bio-economie** aan een circulaire economie.

Deze verdere **verbreding van de invulling** van de circulaire economie luidt **een derde denkmotie** in, waarbij:

1. het transversaal karakter nog meer in de verf wordt gezet;
2. het cross-sectoraal samenwerken met veel verschillende betrokken stakeholders nog belangrijker wordt;
3. de toepassing zich uitbreidt naar een belangrijk aantal nieuwe, tot op heden niet of minder betrokken, spelers.

1.3 Verder timmeren aan de weg naar een circulaire economie: naar een verdere verbreding én meer slagkracht

Voorliggend document moet beschouwd worden als een **strategisch plan van aanpak voor de periode 2017 – 2021**, welke invulling geeft aan de transitieprioriteit ‘de transitie naar de circulaire economie doorzetten’. We gaan er hierbij van uit dat de maximale houdbaarheidsdatum van voorliggend strategisch plan **5 jaar** bedraagt. De kans is groot dat de strategie en het plan van aanpak moeten worden bijgestuurd aan het eind van deze periode.

Om de transitie naar een circulaire economie in Vlaanderen succesvol door te zetten zijn er vanuit hogervermelde inleidende tekst drie belangrijke uitdagingen:

- De slagkrachtige uitrol van een circulaire economie in Vlaanderen, die voortbouwt op de geboekte successen van het Vlaams Materialenprogramma in de periode 2012-2016. De **inhoudelijke en organisatorische integratie van de drie pijlers van het Vlaams Materialenprogramma** moet hier in belangrijke mate toe bijdragen: Plan C, het steunpunt en Agenda 2020 gaan samen in één operationeel team, als delivery unit voor de transitieprioriteit circulaire economie, binnen de OVAM.
- De gerichte inzet van het **innovatiestimulerend en ondernemerschapsbevorderend instrumentarium** ter ondersteuning van een circulaire economie;
- De verdere **uitbreiding van de scope** van de circulaire economie naar de deelthema's water, energie, ruimte en voeding.

In de volgende hoofdstukken tonen we hoe we in de komende vijf jaar deze uitdagingen aanpakken onder de verbindende noemer ‘Vlaanderen Circulair’.

2 Strategie & positionering

De kernopdracht van Vlaanderen Circulair bestaat erin om de positie van Vlaanderen als Europese topregio op het vlak van circulaire economie te bestendigen en verder te versterken.

Onder Vlaanderen Circulair verstaan we hier:

1. de publiek-private stuurgroep (zie 3.2);
2. de projectgroepen (zie 3.7);
3. het operationele team (zie 3.5);
4. het steunpunt voor onderzoek (zie 5.3)
5. én alle andere partners die een actieve bijdrage leveren en middelen poolen binnen het jaarlijkse actieplan van Vlaanderen Circulair.

2.1 Visie – In 2050 is Vlaanderen circulair

In 2050 is onze economie circulair. Zo dragen we bij tot een efficiënt grondstoffen-, energie-, materiaal-, afval-, water-, en ruimtegebruik, het verder verduurzamen van de industrie, het behalen en handhaven van de klimaatdoelstellingen. We zorgen voor een duurzame positieve impact op het leefmilieu in Vlaanderen en de rest van de wereld. De circulaire economie creëert nieuwe jobs en economische bedrijvigheid, versterkt de concurrentiepositie van onze industrie. We creëren een 'first mover advantage' inzake de circulaire economie, waardoor we een duurzame industriële verankering in Vlaanderen maximaal faciliteren.

Voor de volledigheid worden hieronder de relevante alinea's uit de Visie 2050 integraal weergegeven:

“In de circulaire economie gaan we efficiënter om met grondstoffen, materialen, energie, water, ruimte en voedsel door kringlopen slim te sluiten. Natuurlijke hulpbronnen worden zo veel mogelijk hergebruikt.

We maken een onderscheid tussen biologische materialen, die ontworpen zijn om veilig terug te stromen naar de biosfeer, en technische (niet-biologische) materialen, die zo zijn ontworpen en vermarkt dat ze op een kwalitatief hoogwaardig niveau opnieuw gebruikt kunnen worden. We spelen een internationale koplopersrol in het inzamelen, sorteren en recycleren van afval en het sluiten van materiaalkringlopen. Daardoor heeft Vlaanderen een voorsprong bij de omslag naar een circulaire economie en kan zo mee het speelveld bepalen. Het huidige, sterk uitgebouwde en hoogtechnologische industrieel netwerk en een sterke recyclagecluster bieden daartoe alle kansen. Door in te zetten op lokale productie, nieuwe business modellen en het zo veel als mogelijk vervangen van primaire grondstoffen door materialen die in Vlaanderen beschikbaar zijn, kan de circulaire economie Vlaanderen meer flexibel maken en daardoor ook beter bestand tegen disrupties in de wereldeconomie. Hier zien we ook sterke linken met de transitie 'Industrie 4.0' waardoor we maximaal gebruik kunnen maken van technologische innovaties en concepten. Een nauwe samenwerking tussen deze transities zal een diepgaande en langetermijnimpact hebben.

We kunnen een duurzame circulaire economie pas realiseren als we ook hernieuwbare hulpbronnen gebruiken, zoals biomassa. Daarom zetten we in op het uitbouwen van de Vlaamse economie tot een competitieve bio-economie die biomassa duurzaam produceert en biomassa(rest)stromen (her)gebruikt voor voeding, veevoeder, materialen, producten en energie.

De circulaire economie brengt nieuwe innovatiekansen met zich mee, onder meer in het productontwerp, de maakindustrie, de dienstverlening en de businessmodellen, maar ook in de landbouw en voeding en de waterintensieve sectoren. Het biedt veel kansen voor ondernemers door meer ketensamenwerking, minder grondstoffenverbruik en afval, toegang tot nieuwe grondstoffen uit afval en het internationaal valoriseren van Vlaamse expertise. Maar de circulaire economie versterkt ook het sociaal en ruimtelijk weefsel. Lokale productie op maat, deelinitiatieven en ruimtelijke verwevenheid van werken, wonen en ontspanning zijn slechts een paar voorbeelden van hoe Vlaanderen ook sociaal sterker wordt binnen Europa door in te zetten op de circulaire economie. Omwille daarvan zijn er sterke linken te maken met de transitieprioriteit 'Industrie 4.0'.

Een circulaire economie omvat ook het circulaire gebruik van grondstoffen voor energieopwekking en dus een overgang naar steeds meer gebruik van hernieuwbare energie. De circulaire economie is dus ook nauw verbonden met de energietransitie. Bij de uitwerking van die transitieprioriteit wordt daarom nauw samengewerkt met de transitieprioriteiten rond energie en industrie 4.0."

2.2 Missie - Stuwende kracht naar een circulaire economie

Vlaanderen Circulair is de **spil van een circulaire economie in Vlaanderen**. Het brengt overheden, kennisinstellingen, de bedrijfswereld, het maatschappelijk middenveld en de financiële wereld samen en laat hen als partners de krachten, middelen en expertise bundelen.

Vlaanderen Circulair **daagt pioniers en pragmatische doeners uit**, inspireert hen en begeleidt hen op weg naar een circulaire economie. Het zet samen met hen projecten op of het ondersteunt hen bij eigen projecten.

Vlaanderen Circulair helpt **drempels wegwerken** en **positieve randvoorwaarden** creëren om de principes van circulaire economie breed te verankeren in het Vlaams sociaaleconomisch weefsel.

Vlaanderen Circulair **verzamelt, ontwikkelt en verspreidt kennis** over de circulaire economie. Het baseert zich daarvoor op praktijkgericht en beleidsrelevant wetenschappelijk onderzoek. Vanuit deze kennisopbouw zorgt ze voor een sterke **sensibilisering en activering** van alle maatschappelijke spelers om mee te bouwen aan een circulair Vlaanderen.

Vlaanderen Circulair zorgt met activiteiten en samenwerkingen met overheden en partners uit het industrieel en maatschappelijk weefsel dat de principes van de circulaire economie verankerd geraken. Hiertoe zetten we onder meer in op **innovatie en nieuw ondernemerschap**.

Vlaanderen Circulair versterkt daarnaast haar positie als **internationaal aanspreekpunt** voor circulaire economie in Vlaanderen en als gewaardeerde partner van gelijkaardige Europese en internationale netwerken.

2.3 Kernwaarden

Vlaanderen Circulair draagt volgende kernwaarden in zich :

- **expertise**: de werking wordt gestoeld op een grondige kennis van praktijk en theorie;

- **inventiviteit:** we zoeken samen met onze partners steeds naar oplossingen voor drempels;
- **actie:** we focussen op doen en leren door ideeën in de praktijk te brengen;
- **verbinding:** we zijn een beweging, die mensen bij elkaar brengt en kruisbestuivingen doet ontstaan;
- **durf:** we laten ons niet verlammen door potentiële faal-factoren en nemen berekende risico's om zaken in beweging te zetten.

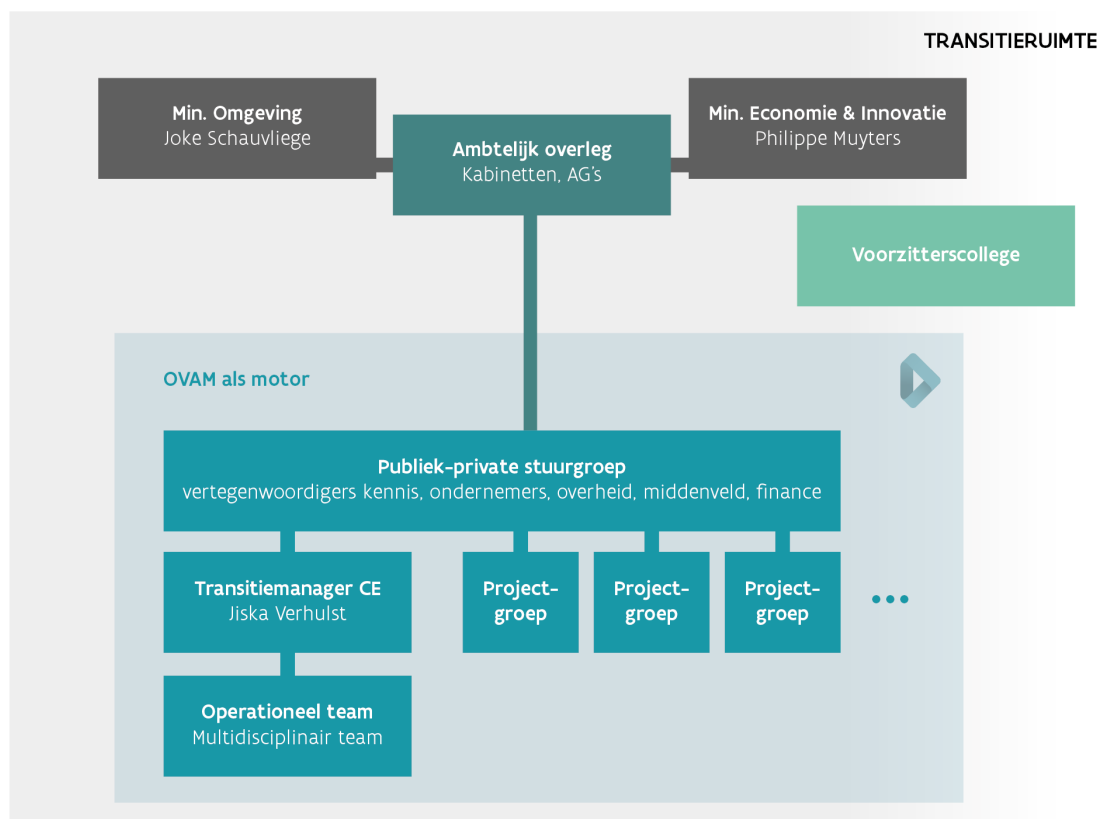
3 Governance

Het governancemodel zoals beschreven in dit hoofdstuk moet begrepen worden in de zin van het governancemodel zoals beschreven in de Visie 2050¹³.

Binnen het governancemodel voor de transitieprioriteit circulaire economie onderscheiden we deze aansturningsniveaus, rollen en bevoegdheden (zie ook figuur 2):

1. politieke aansturing
2. de publiek-private stuurgroep
3. de OVAM, als motor van de transitie
4. de transitie manager
5. de delivery unit of het operationele team
6. de transitieruimte
7. de projectgroepen
8. overheidsbrede afstemming en het transitieplatform

GOVERNANCE

Figuur 2. Aansturningsniveaus van de transitieprioriteit circulaire economie

¹³ <https://www.vlaanderen.be/nl/vlaamse-regering/visie-2050>

3.1 *Politieke aansturing*

Voor de transitie circulaire economie werden door de Vlaamse Regering twee verantwoordelijke ministers aangeduid, namelijk de minister van omgeving en de minister van economie en innovatie. Deze portefeuilles worden vandaag ingevuld door respectievelijk minister Joke Schauvliege en minister Philippe Muyters. Samen met en via de partners vertegenwoordigd in de publiek-private stuurgroep stellen zij de nodige middelen ter beschikking.

De kabinetten van beide ministers stemmen samen op regelmatige tijdstippen af met de leidinggevenden van de overheidsentiteiten die actief betrokken zijn in de transitie, de voorzitter van de transitieruimte en de transitie-manager.

3.2 *Publiek-private stuurgroep*

De publiek-private stuurgroep zorgt voor de strategische en inhoudelijke aansturing van de invulling van de transitieprioriteit circulaire economie.

Taken en bevoegdheden

Vlaanderen Circulair heeft de ambitie te fungeren als hét knooppunt, de inspirator en verbinder voor circulaire economie in Vlaanderen. De publiek-private stuurgroep bewaakt uitdrukkelijk deze rol. Hiertoe nemen alle partners, die via vertegenwoordiging deel uitmaken van de publiek-private stuurgroep, het engagement op om vanuit de eigen organisatie daartoe de nodige ondersteuning te bieden en actief bij te dragen aan het mee helpen creëren van de nodige randvoorwaarden op strategisch niveau binnen de maatschappij. Samen zorgen ze voor het verkrijgen van de nodige middelen.

De publiek-private stuurgroep zorgt daarbij ook voor het waarborgen, binnen het vooropgestelde governancestructuur, van de vrijheid van denken rond inhoudelijke thema's die leiden tot een beter inzicht in hoe de circulaire economie er in de toekomst in Vlaanderen zou kunnen uitzien. Ze doet dit onder meer door te voorzien in een goede samenstelling van de publiek-private stuurgroep, gericht op de gezamenlijke ambitie, en door voldoende 'vrijruimte' te voorzien binnen de visie, de missie en de doelstellingen van Vlaanderen Circulair. Hiermee wil ze systeeminnovaties richting circulaire economie alle ruimte geven.

De publiek-private stuurgroep beschikt over onderstaande bevoegdheden:

- Het opvolgen en bijsturen van de voortgang van het geïntegreerde inhoudelijk jaarprogramma (operationeel plan) op hoofdlijnen; Een advies formuleren rond de inhoudelijke werklijnen en projecten waar (verder) op ingezet kan worden binnen de transitie, met een indicatief advies rond de noodzakelijke projectmiddelen, die vanuit het brede partnerschap hierop zouden kunnen ingezet worden;
- Het aftoetsen van de resultaten op de inhoudelijke ambities, zoals die geformuleerd werden in de langetermijnvisie, de missie, waarden en doelstellingen van Vlaanderen Circulair, zoals vertaald in het rollend meerjarenprogramma, in lijn met de opdracht van de bevoegde ministers;
- Het ambassadeurschap mee opnemen rond Vlaanderen circulair, meewerken aan het inspireren en het stimuleren van hun eigen achterban om in te zetten op een circulaire economie.

De interne werking van de publiek-private stuurgroep wordt vastgelegd in een huishoudelijk reglement.

Samenstelling

De publiek-private stuurgroep wordt samengesteld op basis van onderstaande uitgangspunten:

- De publiek-private stuurgroep bestaat uit vertegenwoordigers van organisaties die een belangrijke rol spelen in de transitie naar een circulaire economie in Vlaanderen en die het engagement willen opnemen om er tijd en middelen in te investeren;
- De publiek-private stuurgroep bestaat uit een relevante vertegenwoordiging vanuit bijvoorbeeld overheid, ondernemingswereld, kennisinstellingen, middenveld;
- De publiek-private stuurgroep streeft ernaar op termijn qua samenstelling een goede weerspiegeling te vormen van de verschillende domeinen van de inhoudelijke deelthema's binnen de circulaire economie, met name materialen, ruimte, water, voedsel en energie.
- Leden van de publiek-private stuurgroep stellen zich op als aanjagers en ambassadeurs van de transitie naar een circulaire economie in Vlaanderen. Ze vertrekken van het collectief belang en werken co-creatief aan de gezamenlijk vooropgestelde ambities. Zij bewaken de langetermijnvisie en de vooropgestelde strategische lijnen. Ze evalueren of de genomen acties ons in de juiste richting zetten naar een circulaire economie.

De publiek-private stuurgroep wordt voorgezeten door de vertegenwoordiger van de transitieruimte (zie ook 3.6). Deze vertegenwoordiger beschikt over voldoende kennis van systeeminnovaties en transitie management en geniet een maximaal draagvlak bij de andere partners. De vertegenwoordiger voorziet in de brugfunctie naar de trekkende ministers en omgekeerd.

De huidige vertegenwoordiger van de transitieruimte en bijgevolg de voorzitter van de publiek-private stuurgroep is Frans Dieryck.

3.3 De OVAM, als motor van de transitie

De OVAM vormt de motor van de transitie circulaire economie en geeft hiermee invulling aan de doelstelling 'SD 7. Vlaanderen op weg zetten naar een kringloopeconomie' uit de beleidsnota Omgeving 2014-2019.

De scope en de inhoud van het in artikel 67 van het Materialendecreet vernoemde samenwerkingsverband worden gewijzigd. Zo komt de bepaling in lijn met de uitdagingen die volgen uit de bredere scope van de transitieprioriteit circulaire economie¹⁴.

¹⁴ "Art. 67. De OVAM geeft als bevoegde entiteit, in samenwerking met alle betrokken actoren, invulling aan de transitie naar een duurzaam materialenbeheer en een circulaire economie. De invulling van de transitie heeft tot doel het creëren en doen realiseren van concrete doorbraken naar een duurzame materialeneconomie en -maatschappij in het Vlaamse Gewest en het vervullen van een voorbeeldrol in de Europese Unie. De OVAM zet daarvoor een samenwerkingsverband op met de betrokken Vlaamse overheidsinstellingen, het bedrijfsleven, de kenniswereld en het middenveld.

Binnen dat samenwerkingsverband worden afspraken gemaakt over:

- 1° de oprichting van een publiek-private stuurgroep die de transitie inhoudelijk en strategisch aanstuurt. De stuurgroep wordt evenwichtig samengesteld uit vertegenwoordigers van organisaties die een belangrijke rol spelen in de transitie naar een circulaire economie, en die het engagement opnemen om er tijd en middelen in te investeren;
- 2° de opstelling van een huishoudelijk reglement over de interne werking van de stuurgroep.

De Vlaamse Regering kan voor de transitie en het samenwerkingsverband, vermeld in het eerste lid, nadere regels vaststellen."

De OVAM voorziet daarbij in de eerste plaats in de operationele inbedding van de delivery unit (het operationeel team) en beschikt hierbij over onderstaande bevoegdheden:

- de aanwerving en inzet van OVAM-medewerkers voor functies binnen het operationeel team, inclusief alle overige HR-beslissingen;
- als bijkomende medewerkers vanuit andere entiteiten of organen worden afgevaardigd om specifieke functies op te nemen binnen het operationele team, verloopt het inzetten van deze medewerkers door deze entiteit of dit orgaan in samenspraak met de OVAM;
- de ondersteuning van het operationeel team op het vlak van huisvesting, logistiek, IT, rapportageverplichtingen conform de bestaande formats, interne communicatie, rechtspersoonlijkheid en aansprakelijkheid, juridische ondersteuning, boekhouding...;
- het vastleggen van de budgettaire limieten: dit is de grootteorde van het totale OVAM-budget op jaarbasis dat ter beschikking staat van het operationeel team, evenals de grootteorde van de verdeling van het totaal jaarlijkse budget over de verschillende kostenposten (personeel en werkingsmiddelen) in lijn en in afstemming met de totale OVAM-begroting. In het geval bijkomende projectmiddelen vanuit andere organen of entiteiten ter beschikking worden gesteld van het operationele team, worden de budgettaire limieten, evenals de grootteorde van verdeling over de verschillende kostenposten vastgelegd door de financierende entiteit of het financierend orgaan; het poolen van middelen wordt mogelijk gemaakt dankzij een goede afstemming tussen partners (zie verder 3.6 de transitieruimte).
- in samenspraak met de publiek-private stuurgroep de positionering, merkstrategie en communicatiestrategie van Vlaanderen Circulair op hoofdlijnen bepalen;
- de nodige mandaten en delegatiebesluiten voor de transitie manager voorzien, zodat een wendbare en flexibele werking van de transitie manager en het operationeel team binnen de OVAM gegarandeerd is.

3.4 *Transitiemanager*

De transitie manager circulaire economie is de operationele trekker van deze transitie prioriteit.

De transitie manager:

- stuurt de delivery unit (het operationeel team) aan;
- zorgt voor de operationele voortgangsrapportage binnen de OVAM;
- zorgt voor de inhoudelijke en financiële voortgangsrapportage aan de publiek-private stuurgroep;
- staat in voor het strategisch overleg met de relevante projectgroepen;
- geeft jaarlijks input aan het transitieplatform over de voortgang.

De transitie manager is een vernieuwer die beschikt over voldoende ruimte zodat een wendbare en flexibele werking van de transitie manager en het operationeel team wordt gegarandeerd. Daartoe worden binnen de OVAM de nodige mandaten en delegatieregelingen voorzien voor de transitie manager.

De Vlaamse Regering duidde op 15 juli 2016 Jiska Verhulst aan als transitie manager circulaire economie.

3.5 Delivery unit of operationeel team

Het operationeel team treedt op als delivery unit voor de transitie circulaire economie en geeft uitvoering aan de vooropgestelde strategie en de jaarlijkse werkprogramma's. Dit team zorgt met andere woorden voor het dagelijks beheer van Vlaanderen Circulair.

Het operationeel team wordt multidisciplinair samengesteld en omvat de medewerkers van de drie pijlers van het initiële Vlaams Materialenprogramma. Het kernteam is operationeel ingebed binnen de OVAM en kan daarnaast, tijdelijk of meer structureel verder versterkt worden met extra vrouw- of mankracht vanuit andere beleidsdomeinen (economie, ondernemen, innovatiebeleid) en/of andere organisaties.

3.6 Transitieruimte

De transitieruimte omvat alle partners en stakeholders die raken aan de brede invulling van het concept circulaire economie (het sluiten van kringlopen van materialen, water, ruimte, voeding en energie). Het is als het ware een brede community die haar basis vindt in bestaande community van het Vlaams Materialenprogramma en Plan C en van daaruit de komende jaren verder uitbreidt naar de thema's water, ruimte, voeding en energie.

Alle partners die deel uitmaken van Vlaanderen Circulair maken deel uit van de transitieruimte, maar niet alle stakeholders binnen de brede transitieruimte maken per se deel uit van Vlaanderen Circulair. Partners binnen Vlaanderen Circulair onderscheiden zich doordat zij een concreet engagement opnemen onder de vorm van deelname aan de stuurgroep, een actief engagement in een projectgroep, het operationeel team en/of door het poolen van middelen rond concrete acties, projecten of initiatieven binnen het rollend werkprogramma van Vlaanderen Circulair. Partners onderscheiden zich dus van andere stakeholders door een actief engagement.

De huidige vertegenwoordiger van de transitieruimte circulaire economie is Frans Dieryck.

3.7 Projectgroepen

Projectgroepen worden ingesteld vanuit de publiek-private stuurgroep of op initiatief van het operationeel team. Ze kunnen georganiseerd worden rond een kernactiviteit of rond een strategisch transversaal thema van Vlaanderen Circulair. Zij hebben een vooraf afgestemde doelstelling en tijds kader. Projectgroepen worden flexibel samengesteld met mensen die relevant zijn vanuit hun achtergrond en expertise en werken zeer functioneel rond de doelstelling waarvoor ze zijn opgericht.

Projectgroepen kunnen vanuit hun expertise het operationeel team en de publiek- private stuurgroep wijzen op opportuniteiten en mogelijke knelpunten voor het bepalen van de prioriteiten van de transitie circulaire economie.

Gezien de thematische verruiming zal er ook samengewerkt worden met (vaak reeds bestaande) projectgroepen die meer gespecialiseerd zijn rond een of meerdere van deze deelthema's. Het is belangrijk om deze groepen te erkennen in hun expertise en hen in te zetten om de transitie in alle deelthema's maximaal uit te bouwen samen met de stakeholders die rond deze thema's werken. Ook voor de latere verankering van de goede initiatieven in de diverse sectoren is hun inzet en advies cruciaal.

3.8 Overheidsbrede afstemming en het transitieplatform

Volgens de governance van de Visie 2050 wordt er voorzien in een overheidsbrede opvolging van de Visie 2050, door een rapportering aan en helikopteropvolging door het Voorzitterscollege.

Het departement Kancelarij en Bestuur organiseert daarnaast een transitieplatform. Dit beoogt in de eerste plaats een maximale afstemming tussen de transities.

Het transitieplatform omvat de transitie-managers van de verschillende transitie-prioriteiten, de transitie-experten en experts duurzame ontwikkeling zoals beschreven in de Visie 2050.

Voor de relevante belendende transitiegebieden zullen de transitie-managers speciale aandacht hebben voor de interactie en afstemming, doel is complementariteit af te spreken zowel strategisch als operationeel. Voor de transitie-prioriteit 'het doorzetten van de transitie naar een circulaire economie' lijken 'De sprong maken naar de industrie 4.0', 'Levenslang leren en de dynamische loopbaan', 'Slim wonen en leven', 'Werken aan een vlot en veilig mobiliteitssysteem' en 'Zorgen voor een energietransitie' de transitie-prioriteiten waarmee de grootste kruisbestuiving mogelijk is.

4 Aanpak: rollend werkprogramma

De transitie circulaire economie kan alleen maar slagen door - vertrekkend vanuit de Visie 2050 - een sterke gezamenlijke ambitie te ontwikkelen op langere termijn en dat vervolgens resultaatgericht in te vullen met concrete acties en initiatieven op het terrein. Deze acties en initiatieven komen uit de diverse partnerschappen, maar kunnen ook experimenten zijn die lopen en opvolging verdienen omdat ze de transitie vooruit helpen. Experimenteren, doen (durven en durven falen), opvolgen en leren, opschalen en verankeren, zijn de basis van transitie management.

Om dit te concretiseren stellen we voorop te werken met (figuur 3):

- een vraag-gedreven aanpak;
- en een meer proactieve aanbod-gestuurde aanpak.

In beide gevallen vullen we de activiteiten in vanuit een samenhangend en geïntegreerd geheel van onderstaande zes kernactiviteiten:

- NETWERK: opbouwen van partnerschappen, co-creatie en gedeeld eigenaarschap;
- LABO: pioniers en pragmatische doeners op maat begeleiden;
- KENNIS: kennisdeling en gerichte beleidsrelevante onderzoeksopdrachten;
- BELEID: richtinggevend en ondersteunend beleid, coördinatie tussen administraties;
- INNOVATIE: innovatie en ondernemerschap richting circulaire economie stimuleren en versnellen door het gericht inzetten van instrumenten;
- VERANKEREN: de principes en goede praktijken rond circulaire economie opschalen en verankeren.

4.1 Vraag-gedreven

Bij de vraag-gedreven aanpak spelen we vanuit de kernactiviteiten in op de vragen en behoeften van de verschillende stakeholders. Het initiatief ligt hier nadrukkelijk bij de stakeholders zelf.

Het operationeel team zorgt voor de nodige ondersteuning, voor zover mogelijk binnen de beschikbare middelen, en voor het zichtbaar maken van circulaire economie-initiatieven.

4.2 Aanbod-gestuurd

Bij de aanbod-gestuurde aanpak hanteren we een meer proactieve aanpak onder de vorm van een rollend werkprogramma rond een beperkt aantal transversale thema's.

Voor elk transversaal thema kijken we waar we moeten staan tegen 2050 vanuit de Visie 2050 en wat dit dan concreet betekent voor de volgende 6 jaar qua doelstellingen en indicatoren.

We stellen voorop om de focus op elk transversaal thema (minimaal) 2 jaar aan te houden. Na deze 2 jaar kan de focus aangescherpt, verdiept of verlegd worden naar een nieuw transversaal thema. Deze opdeling in 2 jaren zorgt voor een grotere flexibiliteit in de programmatie. Die flexibiliteit is nodig om te kunnen inspelen op nieuwe opportuniteiten of voortschrijdend inzicht vanuit de projecten en acties die intussen gestart werden.

Het rollend werkprogramma en de transversale thema's, worden nauw opgevolgd, ook in uitvoering, door de publiek-private stuurgroep. Het operationeel team neemt de operationele coördinatie voor haar rekening.

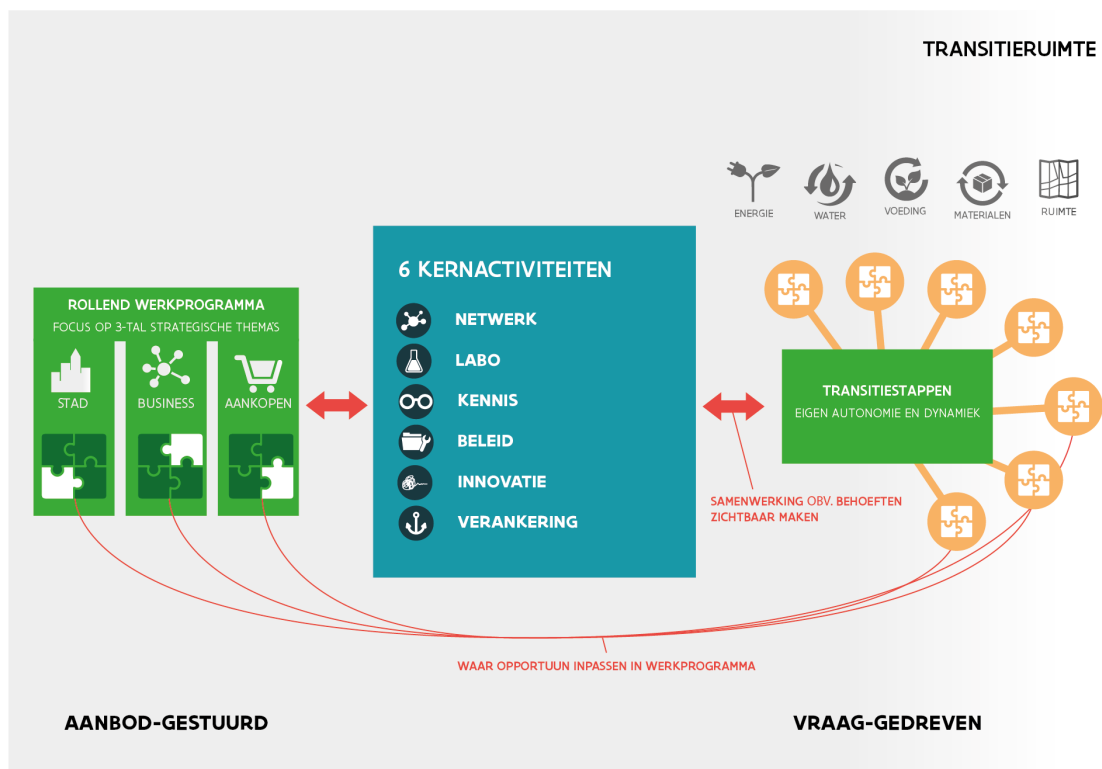
Voor de periode van 1 januari 2017 tot en met 31 december 2018 wordt het rollend werkprogramma opgebouwd rond onderstaande drie strategische transversale thema's:

- Circulair aankopen;
- Circulaire stad;
- Circulair ondernemen.

De vraag-gedreven en aanbod-gestuurde aanpak staan daarbij uiteraard niet volledig los van elkaar. Daar waar mogelijk wordt gezocht naar het leggen van de nodige verbindingen en het komen tot synergiën tussen vraag-gedreven enerzijds en aanbod-gestuurd anderzijds.

Tevens is deze aanpak een garantie om de vooropgestelde deelthema's van het transitie gebied circulaire economie (materialen, water, energie, ruimte, voeding) te integreren elk met hun specifieke relevantie zowel via de vraag-gedreven aanpak als via de vooropgestelde transversale thema's van het rollend werkprogramma.

AANPAK

Figuur 3. Visuele voorstelling van aanpak: vraag-gedreven vs. aanbod-gestuurd (rollend werkprogramma) vanuit het een samenhangend en geïntegreerd aanbod van 6 kernactiviteiten.

5 Kernactiviteiten

Onderstaande kernactiviteiten worden verder vertaald en geconcretiseerd in jaarlijkse operationele actieplannen (bijv. operationeel plan 2017) met dito mijlpalen en streefwaarden langsheen de 3 strategische transversale thema's aangevuld met een extra luik naar partners en stakeholders.

5.1 NETWERK – 'We connect and co-create'

Het samenbrengen van diverse partners die in gedeeld eigenaarschap de uitdagingen aangaan van de circulaire economie.

Sterke partnerschappen

We ontwikkelen samen met organisaties uit de overheid, onderzoek, ondernemerschap, het middenveld en de burger een ambitie om Vlaanderen tegen 2050 circulair te maken. We creëren sterke partnerschappen gericht op systeeminnovatie en succesvolle samenwerkingsverbanden ter ondersteuning van een circulaire economie.

Onder **co-creatie** verstaan we een evenwaardig partnerschap en gedeeld eigenaarschap. Dat betekent dat we niet alleen kijken naar de mensen en middelen vanuit de overheid, maar ook bij de andere relevante partners uit de maatschappij. We kijken naar nieuwe partnerschapsvormen tussen zeer diverse partners in de keten. In deze **samenwerkingsverbanden** zullen we **innovatief** moeten zijn. Nieuwe publiek-private afsprakenkaders om in vertrouwen samen te werken, gedeelde meerwaardecreatie, co-patenten en co-publicaties, nieuwe financieringsvormen en financiers, betere regelgeving, netwerk-denken en -functioneren, nieuwe jobs voor en competenties bij onze mensen, flexibel aan te passen vormingen en opleidingen....

Het operationeel team neemt het voortouw om waar opportuun partnerschappen op te bouwen. Het team zorgt ervoor dat de samenwerkingen concrete inhoud en doelstellingen krijgen.

Gespecialiseerd knooppunt circulaire economie (zie ook 5.5 INNOVATIE – 'We enable')

Een belangrijke werkvorm binnen deze kernactiviteit is het verder uitbouwen van de reeds bestaande 'loketfunctie'. Voortaan bouwen we dit uit als een gespecialiseerd knooppunt. Het geeft informatie en sensibiliseert rond circulaire economie. Het richt zich daarbij op eenieder die stappen wil zetten die de circulaire economie mee kan realiseren. Het kan gaan om individuele starters, vernieuwers, bedrijven, burgers en organisaties die op zoek zijn naar informatie, een klankbord zoeken om hun idee of concept af te toetsen, of mogelijk interessante, nieuwe partners.

We zorgen ervoor dat ook de directe dienstverleners vanuit andere overheidsinstanties de principes van de circulaire economie mee kunnen nemen in hun dienstverlening en advisering. Hierbij denken we onder meer aan de diensten aangeboden aan ondernemers en kenniscentra door het agentschap voor Innovatie en Ondernemen (VLAIO), of de Vlaamse Infolijn die meer algemene informatie rond circulaire economie kan verschaffen aan de geïnteresseerde burgers. Dit doen we door een goede informatiedeling met deze directe

dienstverleners. We zorgen ervoor dat zij de principes van een circulaire economie kunnen meenemen in hun werking en hun informatie en advisering en dat ze de linken kunnen doorgeven naar de juiste tools en handleidingen. Dit wordt tevens ondersteund met een dynamische website rond circulaire economie, vol goede praktijken en interessante tools.

Het operationeel team:

1. verleent advies, denkt mee met de klant;
2. informeert over vergelijkbare initiatieven;
3. verwijst door naar relevante partners;
4. spreekt waar mogelijk haar netwerk aan;
5. geeft informatiesessies aan dienstverleners van de overheid
6. en helpt de klant vanuit haar expertise toe te werken naar het vooropstellen van concrete doelen en acties.

Op deze manier trachten we te inspireren en de ideeën voor invulling van het concept circulaire economie mee te concretiseren en verder te verspreiden.

Het gespecialiseerd knooppunt circulaire economie ontwikkelt daarnaast, in samenwerking met relevante partners, de nodige kennis en expertise om slimme linken en de nodige verbinding te kunnen maken met het oog op het doen **doorstromen van ideeën en projecten** naar de Vlaamse, federale en Europese **financieringskanalen**.

5.2 LABO – ‘We make it happen’

Begeleiding op maat van pioniers en pragmatische doeners.

Deze kernactiviteit focust op het uitdagen, activeren en verbinden van pioniers en pragmatische doeners om de omslag te maken naar een circulaire economie.

Inhoudelijk kan het daarbij gaan over (niet limitatief): ecodesign, het ontwikkelen van nieuwe producten, recyclage-, remanufacture- of herstelprocessen, innovatieve circulaire business modellen en het met verschillende stakeholders samen creëren van waarde doorheen de waardeketen.

Binnen deze kernactiviteit kunnen onder meer onderstaande werkvormen gehanteerd worden:

- Challenges¹⁵:
Een challenge is een actiegedreven en resultaatgericht proces waarbij een specifieke doelgroep uitgedaagd wordt om vanuit een goed omschreven probleem of knelpunt, al dan niet samen met andere stakeholders, toe te werken naar een innovatieve, circulaire oplossing. Challenges worden steeds opgezet samen met relevante partners en richten zich op individuele frontrunners. Challenges worden bij voorkeur opgestart en afgerond binnen de tijdsspanne van 1 jaar.

Het operationeel team staat samen met haar partners in voor het ontwerp en de begeleiding van het proces, de inbreng van de nodige expertise uit het netwerk en stuwt de deelnemers naar concrete resultaten.

¹⁵ Deze werkvorm bouwt voort op de reeds eerder opgezette challenges binnen de schoot van Plan C, bijv. de Additive Design Challenge (<http://challenge.plan-c.eu>) en Solution Lab, Manufacturer meets maker.

- Keten-, cluster-, sectorspecifieke of cross-sectorale leertrajecten¹⁶:
Keten-, cluster-, sectorspecifieke of cross-sectorale leertrajecten worden steeds opgezet met relevante partners (overheden, kennisinstellingen en/of federaties). Deze leertrajecten focussen zich in de eerste plaats op het begin van de innovatiefunnel, namelijk het creëren van ‘awareness’ rond de circulaire economie. Ze hebben tot doel om voor specifieke waardeketens, clusters of sectoren te verduidelijken wat de circulaire economie voor hen kan betekenen en welke rol zij hierin in de toekomst (nog beter en meer) zouden kunnen opnemen.

Typische instrumenten die binnen zulke leertrajecten gebruikt worden, zijn:

1. workshops & expertentafels;
2. infographics en andere visualisaties van zowel de langetermijnvisie als vertaling ervan naar de kortere termijn via bijv. roadmaps en actieplannen, publicaties en (online) tools.

Deze leertrajecten richten zich niet op individuele bedrijven of organisaties. Ze richten zich wel op een groep van ondernemers en organisaties die eenzelfde gemeenschappelijke toekomstbeeld binnen de circulaire economie nastreeft of minstens wil verkennen. Deze ondernemers en organisaties groeperen zich bovendien rond eenzelfde waardeketen of kennen zich een plek toe binnen eenzelfde cluster of sector.

We zetten leertrajecten op binnen een maximale tijdsspanne van 2 jaar.

Het operationele team staat, samen met haar partners, in voor het detecteren van de specifieke noden en behoeften van de waardeketen, cluster of sector.

- Demonstratieproject¹⁷
Demonstratieprojecten zijn strategische projecten waar stakeholders rond een topic binnen de circulaire economie toewerken naar een afgelijnd en vooropgesteld resultaat. Demonstratieprojecten worden gefinancierd via de geijkte Vlaamse, federale en Europese financierings- en subsidiekanalen. Demonstratieprojecten lopen klassiek over een tijdsspanne van 2 tot 4 jaar.

Het operationeel team kan onder meer vanuit haar rol als gespecialiseerd knooppunt circulaire economie (zie 5.1 NETWERK – ‘We connect and co-create’), samen met de relevante partners:

- o In haar netwerk naar bijkomende geschikte partners en expertise zoeken om in het demonstratieproject in te brengen;
- o mee de nodige financiering zoeken;
- o en voor zover mogelijk binnen het vooropgestelde jaarprogramma inhoudelijk de demonstratieprojecten mee opstellen (koppelen aan langetermijnvisie, doelstelling en resultaten).

- Experimenteerruimtes en regelluwe zones

¹⁶ Voorbeelden vanuit het Vlaams Materialenprogramma zijn bijvoorbeeld de roadmaps die ontwikkeld werden in het kader van Agenda 2020 (<http://www.vlaamsmaterialenprogramma.be/roadmap>) en het traject voor circulaire mode, Fashion flows, welke onder meer toeleidde naar de online tool, ‘Close the loop’ (<http://close-the-loop.be/nl>).

¹⁷ Een goed voorbeeld van een demonstratieproject is het strategische hefboomproject dat opgestart werd binnen de schoot van het initiële VMP, nl. ‘Flanders Recycling Hub’: <http://www.vlaamsmaterialenprogramma.be/flanders-recycling-hub>

Experimenteerruimtes en regelluwe zones laten toe om te experimenteren in een tijdelijk aangepast kader. De doelstelling bestaat erin om uit deze experimenten te leren (en falen toe te staan), om zo versneld te kunnen innoveren. De hieruit vergaarde informatie kan relevant zijn om de randvoorwaarden op langere termijn te optimaliseren (zie ook 5.4 BELEID – ‘We support’).

Het operationeel team kijkt samen met de diverse, relevante overheidsdiensten hoe experimenten gefaciliteerd kunnen worden en waar opportuun ondersteund kunnen worden.

5.3 KENNIS – ‘We share our knowlegde’

Kennisdeling en gerichte beleidsrelevante onderzoeksopdrachten.

Deze kernactiviteit focust op het verzamelen, ontwikkelen en verspreiden van kennis over de circulaire economie.

Opbouwen

Het steunpunt “duurzaam materialenbeheer in een circulaire economie” (met werktitel SuMMa+) zal beleidsonderzoek uitvoeren om de voortgang van de Vlaamse regio richting een circulaire economie te monitoren, stimuleren en contextualiseren. Indien Vlaanderen een solide basis wilt uitbouwen voor een circulaire economie tegen 2020, met een minimaal gebruik van materialen, energie en ruimte en een minimalisering van de impact op het milieu, moeten drie beleidsgerelateerde vragen beantwoord worden. Deze liggen in de kern van het onderzoek van SuMMa+:

- Hoe kunnen we de voortgang van onze economie richting een circulaire economie meten?
- Wat zijn de economische effecten geassocieerd met de introductie van een circulaire economie, en hoe worden die beïnvloed door beleidsmaatregelen?
- Welke nieuwe technologische, economische en maatschappelijke trends hebben een impact op de evolutie richting een circulaire economie en hoe groot is die impact?

Deze vragen kunnen vertaald worden naar de drie hoofdpijlers van dit onderzoek: CE-monitoring, CE stimulering en CE contextualisering in de maatschappelijke transitie.

Het onderzoek zal gevoerd worden in **acht (gerelateerde) onderzoekslijnen**. De specifieke doelstellingen hiervan zijn:

- De ontwikkeling van indicatoren om de circulariteit van productketens te meten. Enerzijds zullen we vanuit het productperspectief de toekomstige recupereerbaarheid/circulariteit van het product behandelen. Anderzijds zal ook de performantie met betrekking tot de maximale fysische en thermodynamische recuperatie-efficiëntie vanuit een (recyclage-)procesketenperspectief worden bestudeerd;
- Het bestuderen van de marktacceptatie voor circulaire economie activiteiten en hoe die acceptatie (bijvoorbeeld in het geval van hergebruik) te stimuleren valt. Deze doelstelling omvat vragen zoals hoe als beleidsmaker, bedrijf of consument omgaan met de risico's en onzekerheden in de marktacceptatie van circulaire economieactiviteiten. In dit onderzoek zal in het bijzonder aandacht gegeven worden aan coöperatieve strategieën tussen publieke en privé-actoren;
- Het bestuderen van de interactie tussen de (veranderende) economische context en de materiaal- en milieu-impact wanneer circulair economische activiteiten opgezet

worden. Hoe kunnen economische modellen van een circulaire economie de dynamieken van materiaalstromen en milieu-impact beter incorporeren en hoe kan een milieu-impactanalyse beter rekening houden met de gevolgen van veranderende markten?

- Het bestuderen van de impact van een learning-by-doing aanpak van circulair economische innovaties op de economische impact en op het milieu. Hoe kunnen leereffecten worden ingeschat en hoe kan er bij beleidsbeslissingen rekening gehouden worden met de leereffecten bij nieuwe technologieën/business modellen?
- Het bestuderen van de effectiviteit van financierings- en verdienmodellen van CE business modellen;
- Het onderzoeken van de verwachte impact van de transitie naar een circulaire economie op de tewerkstelling van kwetsbare groepen op de arbeidsmarkt;
- Het identificeren van de noden voor nieuwe of gewijzigde overeenkomsten tussen overheid en andere actoren in Vlaanderen, nodig voor de transitie naar een circulaire economie;
- Beleidsmakers voorzien van evidence-based inzichten in de dynamieken van een circulair economiesysteem en in de beleidsinstrumenten die ontwikkeld kunnen worden ter stimulering van de circulaire economie;
- Het samenbrengen van de opgebouwde kennis in een bruikbare en gefundeerde Circular Economy Index om de voortgang naar een circulaire economie te kunnen opvolgen en om mogelijke toekomstige effecten van nieuwe beleidsstimuli en nieuwe trends te kunnen modelleren.

Naast deze wetenschappelijke doelstellingen streeft het steunpunt ook enkele functionele doelstellingen na:

- Het opzetten van een sterke interdisciplinaire samenwerking tussen relevante partners in CE-beleidsonderzoek;
- Het creëren van een kennisplatform voor de bredere wetenschappelijke circulaire economiegemeenschap, zowel in Vlaanderen als internationaal;
- Het kaderen van het Vlaamse beleidsonderzoek in internationale beleidsinitiatieven rond CE, zoals van de EC, UNEP, EEA en andere;
- In nauwe interactie samenwerken met de Vlaamse administratie en een impact hebben op het beleid om circulaire economie te stimuleren;
- Het opbouwen van verdere expertise op het vlak van beleidsonderzoek voor circulaire economie.

De scope van het onderzoek wordt afgebakend in vier dimensies van onderzoek voor circulaire economie:

1. De schaal van circulaire economiestrategieën en –beleid: internationaal, regionaal en de schaal van de productketen:
 - a. Internationale dimensie: deze dimensie zal zoveel mogelijk gelinkt worden aan andere (internationale) projecten, zoals het European Topic Centre on Waste and Materials in a Green Economy (ETC-WMGE), projecten van EIT Raw Materials, H2020 projecten, etc. Het beleidsonderzoek zal de vordering van deze projecten opvolgen en internationaal onderzoek omzetten voor gebruik in een Vlaamse regionale context;
 - b. Regionale dimensie: vanzelfsprekend het niveau van interesse voor de Vlaamse administratie. Het steunpunt zal zich op dit niveau bezig houden met de ontwikkeling van een regionale index en economische modellen;
 - c. Productketens: de studie van de voortgang naar een CE binnen productketens is een hoeksteen van het steunpunt. Dit niveau is bij uitstek van nut voor de concrete activiteiten van bijvoorbeeld Plan C of het Vlaamse Materialenprogramma. Bijgevolg zal het meeste onderzoek bottom-up worden opgebouwd rond casestudies van typische productketens of productcategorieën.

2. CE strategieën: gebaseerd op technologische innovatie versus gebaseerd op socio-institutionele evoluties:
 - a. Het steunpunt zal onderzoek uitvoeren naar de socio-institutionele aspecten van circulaire economiestrategieën. Dat omvat niet enkel milieu- en economieaspecten, maar ook bijvoorbeeld de interactie tussen actoren en sociale verandering die volgt uit de transitie naar een CE. Het steunpunt zal ook expliciet onderzoek uitvoeren naar socio-institutioneel georiënteerde circulaire economiestrategieën, zoals deeleconomie;
 - b. Hoewel het steunpunt geen technologisch onderzoek zal doen, is kennis van technologische innovaties onontbeerlijk, alsmede kennis van de impact van dergelijke innovaties op het milieu en de economie. Bijgevolg zal een hechte link met onderzoeksgroepen met een technologische achtergrond nodig zijn.

3. De materiaalcategorieën waarop het onderzoek betrekking zal hebben: biomassa, kunststoffen, metalen en constructiematerialen.
 - a. De vier hogervermelde materiaalcategorieën zullen centraal staan in de scope van het steunpunt. Er zal een zekere focus gelegd worden op biomassa aangezien het vroegere steunpunt van duurzame materialen zich daarmee niet bezig hield;
 - b. Biomassa betreft met name het verwerken van biomassa en het gebruik en de behandeling van afval van biogebaseerde producten. We beschouwen de landbouw zelf niet als onderdeel van de scope.

4. Systeemperspectief
 - a. Productsysteemperspectief: vooral gericht op materiaalefficiëntie in de productketens;
 - b. Nodensysteemperspectief: vooral gericht op materiaalsufficiëntie. Hoe de maatschappelijke noden invullen met de kleinst mogelijk (materiaal)voetafdruk?

Hoewel het productsysteemperspectief in de meeste gevallen het startpunt voor studie is, zal dit ook steeds in een nodensysteemperspectief worden gekaderd.

5. Materialen, hun waarde en efficiënte cycli staan centraal in onze benaderingswijze van de circulaire economie. Naast de ontwikkeling van technische, economische en sociale modellen en indicatoren zullen we echter ook aandacht besteden aan enkele koppelingen van materiaal met het beleid inzake klimaat, water, ruimtelijke ordening en innovatie.

Ontsluiten

Door het **zichtbaar maken** van goede praktijken, leerpunten, interessante bottom-up initiatieven en grassroots-innovaties stimuleert het operationeel team anderen om binnen de eigen context initiatieven te ontwikkelen die een plek hebben binnen de circulaire economie. Door de opgebouwde kennis te ontsluiten, zorgen we ervoor dat anderen versneld kunnen leren uit ervaringen van projecten elders.

De ontsluiting van deze kennis moet ook bijdragen aan de monitoring van de ambities van de transitie circulaire economie. Op die manier wordt het **draagvlak** voor de transitie sterker.

Het operationeel team doet dit door actief in te zetten op de ontwikkeling van onder andere (online) tools, infographics, publicaties en bruikbare leidraden.

Een goede opvolging van de ambities vanuit de Visie 2050 vereist niet alleen een scherp beeld op de omgeving vandaag, maar ook een heldere formulering van de toekomst: wat willen we bereiken tegen 2050 en welke **mijlpalen** moeten we dan tussentijds halen? De kennis over monitoring van ambities moet dit leerproces ondersteunen en bijstellingen mogelijk maken.

We delen onze ervaringen met overheden en partners uit andere landen en regio's om van elkaar te leren en samen vooruit te gaan. Zeker in de Europese context besteden we aandacht aan de trends en evoluties rond de circulaire economie.

5.4 BELEID – ‘We support’

Richtinggevend en ondersteunend beleid, coördinatie tussen administraties

Deze kernactiviteit zet in op de afstemming en verbinding van de verschillende beleidsagenda's die relevant zijn voor de circulaire economie. Dit zowel op Vlaams als op lokaal, federaal tot Europees/internationaal niveau. Voor deze overheden van de diverse niveaus vormen we het contactpunt voor de circulaire economie in Vlaanderen.

Circulaire economie is een belangrijk antwoord op de internationale uitdagingen zoals ze geformuleerd zijn in de Sustainable Development Goals (SDG's). Dit vraagt een goede opvolging van internationale trends en een proactieve afstemming met het beleid en de afspraken die op internationale fora worden ontwikkeld.

De doelstelling van deze kernactiviteit bestaat erin om bestaande knelpunten - op termijn - weg te werken en de randvoorwaarden voor een circulaire economie in Vlaanderen te verbeteren. Zoals hoger beschreven (zie 5.2 LABO – ‘We make it happen’) kunnen ook experimenteerruimtes en regelluwe zones hiervoor de nodige informatie leveren. Het eigenaarschap van deze kernactiviteit ligt expliciet bij de overheidspartners.

Het operationeel team bundelt vanuit de opgedane kennis en ervaring met de hogervermelde kernactiviteiten regelmatig voorkomende, hardnekkige knelpunten en ontwikkelt, samen met de relevante overheidspartners, voorstellen om het beleid beter af te stemmen op de principes van de circulaire economie.

Het operationele team legt daarnaast dwarsverbanden met de andere transitie's.

Voor de transitieprioriteit circulaire economie lijken volgende andere prioriteiten het meest veelbelovend voor kruisbestuiving:

1. ‘De sprong maken naar de **industrie 4.0**’;
2. ‘Levenslang leren en de dynamische **loopbaan**’;
3. ‘Slim **wonen** en leven’;
4. ‘Werken aan een vlot en veilig **mobiliteitssysteem**’;
5. ‘Zorgen voor een **energietransitie**’.

5.5 INNOVATIE – ‘We enable’

We stimuleren en versnellen innovatie en ondernemerschap richting circulaire economie door het gericht inzetten van instrumenten.

'Innovatie' moet daarbij begrepen worden in haar brede betekenis, nl. van het creëren van awareness over ideeëngeneratie, gerichte kennisontwikkeling, het naar de markt en naar de maatschappij brengen van deze kennis, het stimuleren van de toepassing ervan evenals businesscreatie tot en met valorisatie. Het gaat daarbij zowel over technologische innovatie, innovatie in productontwerp en innovatie van het verdienmodel welke in de eerste plaats een economische valorisatie tot doel hebben. Daarnaast gaat het ook over procesinnovatie, innovatie op behoeftesystemen en nieuwe vormen van samenwerking welke dan vooral moeten leiden tot een maatschappelijke valorisatie (zie ook 5.6 VERANKEREN - 'We make it grow').

Binnen de overheid creëren we partnerschappen om het innovatiestimulerend en ondernemerschapsondersteunend instrumentarium in te zetten in lijn met de lange termijnambities die we samen uitwerken rond circulaire economie.

'Vlaanderen Circulair' als gespecialiseerd knooppunt circulaire economie

Vlaanderen Circulair wordt erkend als een gespecialiseerd knooppunt rond circulaire economie en als dusdanig ook als volwaardig lid gepositioneerd in het gecoördineerd netwerk van dienstverleners dat in Vlaanderen wordt opgezet onder de noemer 'Samen sterker ondernemen'. Het agentschap Innoveren en Ondernemen (VLAIO) fungeert daarbij primair als algemeen aanspreekpunt voor ondernemingen.

Dit betekent o.m. dat :

- binnen het operationeel team een specifieke ondersteunende competentie wordt opgebouwd m.b.t. innovatie in de circulaire economie, zodat informatie kan gegeven worden en een gespecialiseerde makelaarsfunctie kan ingevuld worden, bijvoorbeeld bij het bijeenbrengen van partijen voor complexere projecten met meerdere actoren;
- de specifieke kennis wordt ingevuld in complementariteit met wat reeds in het netwerk beschikbaar is. We verwijzen hier in het bijzonder naar de rol van de innovatiecentra die specifieke kennis hebben opgebouwd rond de begeleiding van bedrijven bij innovatietrajecten en dito ondersteuning bij het zoeken naar de geschikte financiering voor deze trajecten;
- er (onderlinge) kennis wordt opgebouwd en onderhouden over de verschillende partners in dit netwerk, zodat efficiënt kan worden doorverwezen; hieromtrent wordt een onderling leertraject opgezet;
- het operationeel team deelneemt aan de activiteiten die bijdragen tot de afstemming tussen de actoren ten bate van een verdere dienstverlening;
- in de communicatie en branding van het netwerk naar ondernemingen toe, het operationeel team als een volwaardig lid van het netwerk wordt gepositioneerd.

Samenwerking met innovatieve bedrijfsnetwerken en de speerpuntclusters

Innovatieve bedrijfsnetwerken kunnen geheel of gedeeltelijk gericht zijn op thema's die verband houden met de circulaire economie. In dat geval is een verdere samenwerking met Vlaanderen Circulair mogelijk op maat van het bedrijfsnetwerk en in afstemming met VLAIO wat betreft de concretisering van de overeenkomst.

In tegenstelling tot de innovatieve bedrijfsnetwerken hebben de speerpuntclusters een langere termijn perspectief en een bredere opdracht. Er wordt vooropgesteld om vanuit Vlaanderen Circulair een samenwerking te ontwikkelen met elke speerpuntcluster. Naast individuele besprekingen met elke cluster wordt daartoe een adviserende projectgroep opgezet met minstens de clusterverantwoordelijken, de cluster accountmanagers binnen het

agentschap en de transitimanagers circulaire economie en industrie 4.0. die de meer generieke aspecten van deze samenwerking behandelt zoals bijvoorbeeld:

- het formuleren van het mogelijke ambitieniveau inclusief termijn m.b.t. circulaire economie binnen de clusters;
- het formuleren van aanbevelingen en suggesties voor de uitwerking en opname ervan in de clusterpacten;
- het verder uitzoeken op welke manier er een wisselwerking tussen de speerpuntclusters kan worden opgezet om een overlap in programmasetting te voorkomen en synergiën te bevorderen;
- het komen tot verdere afstemming rond het opzetten en verder uitrollen van de 'makelaarsfunctie' zoals voorzien binnen Vlaanderen Circulair als gespecialiseerd knooppunt circulaire economie (zie hoger).

Maximaal aansluiten op en het ontsluiten van het bestaand reguliere innovatiestimulerend en ondernemerschapsondersteunend instrumentarium voor circulaire economie

In samenwerking met de collega's van het agentschap Innoveren en Ondernemen in eerste orde, en ruimer het beleidsdomein Economie, Wetenschap en Innovatie (EWI), zorgen we ervoor dat de principes van de circulaire economie als ambitie en werkrichtingen worden opgenomen in het toekomstgericht ondernemerschap. We brengen de principes van de circulaire economie binnen in de innovatietrajecten die de overheid ondersteunt vanuit het bestaand innovatie- en ondernemerschapsondersteunend instrumentarium. We ondersteunen waar nodig de administraties die het instrumentarium hiervoor uitwerken door o.a.:

- het (beter) in kaart brengen en helder ontsluiten van die instrumenten die binnen het innovatielandschap reeds aanwezig en/of in ontwikkeling zijn en die in belangrijke mate kunnen bijdragen tot een versnelde implementatie van de circulaire economie.
- samen te bekijken op welke manier circulaire economie kan worden meegenomen in de ontwikkelingstrajecten binnen het agentschap welke tot doel hebben om vanuit de bestaande instrumenten te komen tot een radicale vereenvoudiging, meer synergie tussen ondernemen en innoveren en een hogere impact;
- voor zover mogelijk (conflict of interest) en relevant, het inbrengen van specifieke expertise rond circulaire economie in selectietrajecten voor projecten;

Daar waar de actieradius van specifieke instrumenten verder dan Vlaanderen reikt naar een internationale context wordt samen met de collega's een afgestemde aanpak uitgewerkt, gebaseerd op een goede analyse van het internationaal veld en de reeds bestaande werking daarrond. Ook voor lopende of in ontwikkeling zijnde internationale initiatieven of projecten die verband houden met de circulaire economie, zoals bijvoorbeeld de EIT Raw Materials wordt in samenspraak bekeken op welke manier en vanuit welk vehikel/welke organisatie de relaties het best kunnen worden opgebouwd.

5.6 VERANKEREN - 'We make it grow'

Opschalen en verankeren van de principes en goede praktijken rond circulaire economie.

Deze kernactiviteit zet in op de maatschappelijke integratie en het verankeren van de principes van de circulaire economie, zowel bij Vlaamse bedrijven, middenveldorganisaties, het onderwijs, lokale besturen en individuele burgers.

We vertellen het verhaal van de circulaire economie zodat burgers de principes begrijpen en inzien wat de impact van de circulaire economie kan zijn op hun leven en wat hun bijdrage kan zijn in het sluiten van kringlopen. Mooie voorbeelden van burgerinitiatieven kunnen hierbij inspirerend werken.

We stimuleren burgers en ondernemingen om de eigen verantwoordelijkheid op te nemen in de circulaire economie. Op deze manier werken we niet alleen aan nieuwe producten en diensten, maar eveneens aan een nieuwe cultuur, een veel bewuster en pro-actiever gedrag bij de burger of ondernemer als consument. Dit doen we door concreet aan de hand van pilootprojecten en good practices (uit binnen- en buitenland) te tonen hoe we anders, meer circulair kunnen consumeren of aankopen, hoe we circulariteit in ons ondernemerschap kunnen opnemen. De innovaties, de nieuwe business modellen die ontwikkeld worden, worden naar een ruimere groep van stakeholders ontsloten om hen de kans te geven deze mee te nemen in hun ondernemerschap, in hun consumptiegedrag. Hierdoor zorgen we ervoor dat wat we leerden in de innovatie-initiatieven ook breder opgenomen worden in de economie. We werken hiervoor aan een bewustwording en activatie van alle schakels in de keten, van ontginners, designer, de makers en herstellende, financiers, de logistieke spelers en recyclers, de aankopers of consumenten. We zullen hen inspireren om hun rol op te nemen in de circulaire economie.

In afstemming met de transitie rond werk en onderwijs en de transitie industrie 4.0 zetten we in op de verdere competentie-ontwikkeling die nodig zal zijn in een circulaire economie. Wat zijn de jobs van de toekomst? Welke vaardigheden zijn nodig? Via opleidingen en werkvloerleren kunnen we samen de kennis en vaardigheden versterken die nodig zijn voor de omslag naar een circulaire economie.

Bij deze kernactiviteit zetten we op de eerste plaats in om samenwerking met intermediaire organisaties (sectorfederaties, netwerkorganisaties, middenveldorganisaties...) zodat zij op hun beurt de principes van de circulaire economie verder kunnen integreren bij hun achterban (subsidiariteit).

Zo ontwikkelt het operationeel team onder meer 'train the trainer programma's' en begeleidt het intermediaire organisaties en adviseurs, zodat zij op hun beurt nieuwe tools en business-strategieën maximaal kunnen inzetten.

6 Merkvertaling en communicatie-strategie

De vooropgestelde strategie, positionering, aanpak en activiteiten vertalen zich in volgende merkambitie: Vlaanderen Circulair is de stuwende kracht naar een circulaire economie in Vlaanderen.

Vlaanderen Circulair doet daarbij de merkbeloofte om anders te denken en stelt zich op als medestander op weg naar een circulaire economie in Vlaanderen.

6.1 Merkpiramide

De merkpiramide van Vlaanderen Circulair ziet er dan als volgt uit (figuur 4).

Figuur 4. De merkpiramide van Vlaanderen Circulair

6.2 Merkvertaling: naam en logo

1. Vlaanderen Circulair heeft een eigen logo (met geïntegreerde Vlaamse leeuw) en hanteert een eigen kleurgebruik. De band met de OVAM is in de vormgeving altijd duidelijk.

logo in staande variant

2. Vlaanderen Circulair volgt alle huisstijl-voorschriften en de webstijlgids van de Vlaamse overheid die gelden voor een communicatie van het Niveau 4, cobranding.
3. Vlaanderen Circulair dekt als merk de volgende lading:
 - a. de publiek-private stuurgroep;
 - b. de projectgroepen;
 - c. het operationeel team (team circulair);
 - d. het steunpunt voor onderzoek (SuMMa+)
 - e. én alle andere partners die een actieve bijdrage leveren en middelen poolen binnen het jaarlijkse actieplan van Vlaanderen Circulair.
4. Voor internationaal gebruik hanteren we de naam 'Circular Flanders'